

ВИБЕРІТЬ СВІЙ МЕТОД

«Мова з граматики» чи «граматика з мови»? Для кого як. Кожна людина є індивідуальністю. На Землі живе більш ніж 7 млрд. людей (у 2015 році — 7 321 498 000 осіб) і стільки ж є особливостей структури, біохімічного складу і функціонування нервових клітин. Довід доводить, що для дітей і 10% людей зрілого віку зв'язок між предметом та його іноземною назвою встановлюється без участі рідної мови. Для них справедливо буде сказати: «граматика з мови». Але для більшості людей таке засвоєння мови не характерне. Однак для них існує градація ступеня опори на граматичні правила.

Ось чому, якщо Ви вирішили вивчати іноземну мову, поміркуйте, який метод буде найкраще відповідати Вашим природним здібностям і, отже, буде найбільш результативним. Чи варто шукати нові способи введення інформації (методика «Intellect» та інші). Процес навчання на рівні підсвідомості ще мало вивчений. Можливо, краще спочатку, як радив англійський письменник Сомерсет Моєм, вивчити основи граматики, а вже потім, поклавши поруч переклад, читати в оригіналі. Тоді відпаде потреба кожне слово відшукувати у словнику.

Довідник італійської мови, який Вам пропонуємо, складається з двох частин. У першій частині синтезовано фонетичний матеріал, в другій — основні правила італійської граматики — морфології та синтаксису.

При викладенні матеріалу застосовано принцип «від загального до конкретного». Відповідно до цього на початку кожного розділу схематично подано класифікацію тієї або іншої частини мови за найбільш важливими критеріями: для змінюваних частин мови — за критеріями їх змінюваності (рід, число, особа та інші), для незмінюваних — за їх значенням, особливостями застосування. Після цього кожна частина мови характеризується більш докладно.

Цей принцип виділення головного, з подальшою деталізацією матеріалу, дозволяє відразу уявити собі граматичну будову італійської мови в цілому і полегшує запам'ятовування.

Усі італійські терміни, винесені в заголовки і назви таблиць, при першому їх застосуванні подані з українським перекладом. Перекладені українською мовою також слова і речення, які є прикладами до правил, що автоматично сприяє збільшенню словникового запасу.

Переклад слів подано в найбільш уживаному варіанті.

У довіднику вміщено таблицю відмінювання неправильних дієслів.

Четверте видання посібника значно розширено та доповнено новими матеріалами. Перший розділ книги «Fonologia» («Фонологія») ми доповнили пунктом «Ortografia» («Орфографія» — правопис) і коротко подали,

яким чином можна розділяти італійські слова на склади, що необхідно знати для правильного переносу слів на письмі.

Що стосується розділів, найбільш важких для засвоєння під час вивчення італійської мови, це — «Дієслово» та «Прислівниково-займенникові частки **ci, vi, ne**».

Розділ «Дієслово» складний не тільки тому, що дієслова в італійській мові мають багато граматичних категорій (7 способів, 8 часових форм есе), а й тому, що є велика кількість неправильних дієслів — 452. Для полегшення їх запам'ятовування у новому виданні ми наводимо класифікацію неправильних дієслів залежно від дієвідміни та особливостей структури їх неправильних форм.

Прислівниково-займенникові частки **ci, vi, ne** часто застосовуються в італійській розмовній мові. Для того, щоб Ви могли почути від співрозмовника-італійця: «У Вас хороша італійська мова!», скористайтеся правилами, які ми додатково наводимо на сторінках 57–61. Наші поради підкажуть Вам, де, коли і як слід використовувати згадані частки.

Наприкінці посібника подано тематичний словник.

Мета цього посібника — допомогти тим, хто хоче вивчити за короткий час італійську мову, без надмірних зусиль ознайомитись з правилами вимови й основами граматики.

Значно полегшить сприйняття і засвоєння мови систематизація, узагальнення матеріалу у вигляді таблиць, його ілюстрація різноманітними схемами.

Якщо мати таку базу, можна працювати з підручником, самовчителем, але тепер уже свідомо, не механічно заучуючи фрази, а розуміючи їх логічну структуру.

Сподіваємось, що цей посібник буде корисним у здійсненні Вашого прагнення вивчити італійську мову.

Бажаємо успіхів!

Висловлюємо щире подяку за українську редакцію видання Федорович Т.З., викладачу української мови та літератури. Глибоко вдячні Климнюку С.І., професору ДВНЗ «Тернопільського державного медичного університету ім. І.Я. Горбачевського МОЗ України» та доценту університету Локаю Б.А., які здійснили комп'ютерний набір та верстку цього видання.

Автори

ALFABETO ITALIANO
ІТАЛІЙСЬКИЙ АЛФАВІТ

Lettere (літери)	Nomi delle lettere (назви літер)		Pronuncia (вимова)
	Italiani (італійською мовою)	Traslitte- razione ucraina (українська трансліте- рація ¹)	
A a	a	a	a
B b	bi	бі	б
C c	ci	чі	к, ч
D d	di	ді	д
Ee	e	e	e, e'
F f	effe	еффе	ф
G g	gi	джі	г, дж
H h	acca	акка	не вимовляється
Ii	i	i	i, й
L l	elle	елле	л'
M m	emme	емме	м
N n	enne	енне	н
Oo	o	o	o
P p	pi	пі	п
Q q	qu	ку	к
R r	erre	ерре	р
S s	esse	ессе	с, з
T t	ti	ті	т
Uu	u	u	у
V v	vi, vu	ві, ву	в
Z z	zeta	дзета	ц, дз

Le lettere — 21, delle quali 5 — **vocali** (позначають голосні звуки) і 16 — **consonanti** (позначають приголосні звуки).

Le lettere straniere (літери в словах іншомовного походження):

J j — i lunga (і люнга) — і

X x — ics (ікс) — кс

K k — cappa (каппа) — к

Y y — ipsilon (іпсілон) — і

W w — doppia vu (доппіа ву) — в

¹ Транслітерація — це графічна передача іноземних слів буквами рідної мови для полегшення відтворення відповідних звуків.

ЧАСТИНА I

FONOLOGIA E ORTOGRAFIA ФОНОЛОГІЯ І ОРФОГРАФІЯ

1.1. Вимова приголосних b, d, f, m, n, p, r, t, v завжди однакова і суттєво не відрізняється від відповідних літер українського алфавіту.

C, g, s, z вимовляються залежно від впливу інших літер, в деяких випадках — від положення літери в слові:

Pronuncia Вимова	Combinazioni con le lettere successive Сполучення з наступними літе- рами	Esempio Приклад		
		Italiano Італій- ською	Traslitterazione ucraina Українська транслітерація	Traduzione Переклад
		c	ч, к	
ч	ce	cena	чена	вечеря
	ci	cibo	чібо	їжа
	cc + i або e	piccino	піччіно	маленький
	cia	cià	чао	привіт
	cio	ciò	чо	це
	ciu	ciuco	чуко	віслюк
к	co	cosa	коза	річ
	ca	casa	каза	будинок
	cu	cuga	кура	лікування
	c + приголосний	credo	кредо	я вірю
	cc + a, o або u	ecco	екко	ось
	chi	chi	кі	хто
	che	che	ке	що

		g дж, г		
дж	ge	gesto	<i>джесто</i>	жест
	gi	giro	<i>джіро</i>	коло
	gg+ i або e	oggi	<i>оджі</i>	сьогодні
	gia	già	<i>джа</i>	вже
	gio	gioco	<i>джоко</i>	гра
	giu	giù	<i>джю</i>	внизу
г	ga	gara	<i>гара</i>	змагання
	go	gola	<i>гола</i>	горло
	gu	gusto	<i>густо</i>	смак
	g+приголосний	grande	<i>гранде</i>	великий
	gg+a, o або u	leggo	<i>легго</i>	я читаю
	ghi	ghiro	<i>гіро</i>	бабак
	ghe	mughetto	<i>мугетто</i>	конвалія
нь	gn	ogni	<i>онї</i>	кожний
ль	gl	biglietto	<i>більетто</i>	білет
		s с, з		
с	на початку слова s+голосний	soldi	<i>сольді</i>	гроші
	s+глухий приго- лосний	scuro	<i>скуро</i>	темний
	ss	rosso	<i>россо</i>	червоний
	голосний або при- голосний + s все- редині слова	autista orso	<i>аутіста орсо</i>	водій ведмідь
	префікс ri-, re- (+) s	risanare	<i>рісанаре</i>	оздоровлю- вати
	s у складних сло- вах	stasera	<i>стасера</i>	сьогодні ввечері
з	на початку слова s + дзвінкий при- голосний	sdegno	<i>зденьйо</i>	гнів
	s між двома голо- сними	posa	<i>поза</i>	поза

		<i>sc</i>	<i>ск, ш</i>	
<i>ск</i>	sca	pescare	<i>пескаре</i>	рибалити
	sco	scolaro	<i>сколаро</i>	школяр
	scu	scusa	<i>скуза</i>	вибачення
	schì	schiena	<i>ск'єна</i>	спина
	sche	scherma	<i>скерма</i>	фехтування
<i>ш</i>	sci	sci	<i>ші</i>	лижі
	sce	scena	<i>шена</i>	сцена
	scia	sciarpa	<i>шарпа</i>	шарф
	scio	sciocco	<i>шокко</i>	нерозумний
	sciù	prosciutto	<i>прошютто</i>	шинка
		<i>z</i>	<i>с, дз</i>	
<i>ц</i>	z + i	lezione	<i>леційоне</i>	урок
<i>дз</i>	z на початку слова	zona	<i>дзона</i>	зона

<i>l</i>		
Літера <i>l</i> позначає звук середній між <i>л</i> і <i>ль</i> .	Під час його вимови кінчик язика торкається твердого піднебіння трохи вище альвеол, а середня частина язика дещо опущена.	scuola <i>скуола</i> школа alba <i>альба</i> світанок libro <i>лібро</i> книжка
<i>q</i>		
Літера <i>q</i> завжди застосовується в сполученні з <i>и</i> , за якою іде нескладовий голосний, що утворює дифтонг.	Під час вимови першої частини дифтонга рот майже закритий, губи заокруглені, а далі, під час вимови нескладового голосного, різко переходять в положення цього голосного.	quaderno <i>куадерно</i> зошит quindici <i>куіндічі</i> п'ятнадцять

<i>h</i>		
Літера <i>h</i> не вимовляється.	Пишеться в сполученнях <i>chi, ghi</i> , та <i>che, ghe</i> перед <i>i</i> та <i>e</i> , коли потрібно, щоб літери <i>c</i> та <i>g</i> означали звуки <i>к</i> та <i>г</i> :	chilo кіло kilo кілограм ghepardo гепард genardo гепард

1.2. Вимова голосних *a* і *u* приблизно відповідає тим самим звукам української мови.

Літера *i* дещо відрізняється. Її правильна вимова досягається при такій артикуляції: кінчик язика впирається в нижні різці, язик вигнутий, спинка його майже торкається твердого піднебіння. Губи розтягнуті:

riva *riva* берег
mira *mira* ціль, мішень

Приголосні перед *i* в італійській мові, на відміну від української, не пом'якшуються.

Голосні *e* і *o* можуть вимовлятися відкрито або закрито залежно від характеру складу і наголосу:

<i>e</i>						
Особливості вимови	Відкрита вимова [è] ¹ [ɛ]		Закрита вимова [é] ¹ [e]			
Артикуляція	Кінчик язика впирається в нижні різці, спинка язика припіднята, краї язика торкаються верхніх корінних зубів, нижня щелепа опущена, рот відкритий.		Кінчик язика впирається в нижні різці, спинка язика припіднята, кутики губ розтягнуті.			
Приклади	Закритий склад наголошений та в кінці деяких слів		Відкритий склад наголошений		Закритий та відкритий склади ненаголошені	
	<i>fèsta</i>	свято	<i>méla</i>	яблуко	<i>séttimana</i>	тиждень
	<i>tèrra</i>	земля	<i>péra</i>	груша	<i>bené</i>	добре
	<i>è/èssere/</i>	є	<i>méno</i>	менше	<i>faré</i>	робити
	<i>caffè</i>	кава	<i>séra</i>	вечір	<i>lettéra</i>	лист

o				
Особливості вимови	Відкрита вимова [ò] ¹ [ɔ]		Закрита вимова [ó] ¹ [o]	
Артикуляція	Кінчик язика відсунутий від нижніх зубів, опущений та тисне донизу; нижня щелепа опущена, губи майже не округлені		Язик відсунутий назад, кінчик язика опущений, губи округлені та висунуті вперед	
Приклади	Відкритий та закритий склади наголошені і односкладові слова		Завжди в ненаголошеній позиції та в деяких словах під наголосом	
	paròla	слово	dóttore	лікар
	dònna	жінка	riposó	відпочинок
	poì	потім	dóve	де

¹ Якщо вимова **e** та **o** відкрита, над цими літерами ставиться знак *accento grave* (˘) — «важкий» наголос, якщо вимова **e** та **o** закриті, ставиться знак *accento acuto* (´) — «гострий» наголос.

1.3. *I dittonghi, i trittonghi e lo iato*

Дифтонги, трифтонги та iato

Дифтонги та трифтонги утворюються з двох або трьох голосних, які вимовляються злито з вираженим підсиленням звуку. Перший голосний звук дифтонга або трифтонга — це завжди **i** або **u**. Коли один із цих звуків знаходиться на початку слова або складу і передує головному звукові, **i** або **u** розглядаються як *semiconsonanti*. **Le semiconsonanti i** та **u** вимовляються як **i** або **u**, проте звук є більш коротким і відразу переходить на наступну голосну: **ie-ri**, **uo-mo**. *Semiconsonanti* зустрічаються тільки в дифтонгах.

Коли **i** та **u** ідуть слідом за голосним звуком, вони називаються *semivocali*, які також вимовляються коротко **fa-rai**, **Lau-ra**.

Дифтонги і трифтонги утворюють тільки один склад.

Pronuncia di dittonghi e trittonghi

Вимова дифтонгів та трифтонгів

Дифтонг	Вимова	Приклад		
		італійською	українською	переклад
ia	ья	piano	<i>пьяно</i>	тихо
io	йо	fiore	<i>фйоре</i>	квітка
iu	ью	fiume	<i>фьюме</i>	річка
ie	ье, йє	cielo	<i>чьельо</i>	небо
		ieri	<i>йєрі</i>	вчора
ua	уа	quadro	<i>куадро</i>	картина
uo	уо	cuore	<i>куоре</i>	серце
ue	уе	guerra	<i>гуєрра</i>	війна
Трифтонг				
iei	iei	miei	<i>мієї</i>	мої
uai	уаї	guaiò	<i>гуаїо</i>	неприсмність
iuo	йуо	aiuola	<i>айуола</i>	клумба
uiè	уїє	quieto	<i>куїєто</i>	спокійний

«Іато» (*iato*) означає з'яння, розрив і утворюється, коли дві або три сусідні голосні, які належать до різних складів, вимовляються роздільно зі значною чіткою емісією, підсиленням звуку. «Іато» утворює два різні склади.

«Іато» зустрічається у таких випадках:

1) коли поєднуються між собою голосні **a, e, o**:

po-e-ta, pa-e-se;

2) коли на **i** або **u** падає наголос:

Ma-rì-a, pa-ù-ra;

3) коли **i** або **u** стоять після **i, u** та наголос падає на першу голосну:

fù-i;

4) коли **i** є часткою префікса **ri**:

ri-a-ve-re.

Sillabazione

Розділення слів на склади

Sillabazione необхідне під час написання, коли потрібно визначити початок нового рядка при переносі слів.

Основні правила переносу слів

Розділяються	Не розділяються
<p>1. Подвоєні приголосні babbo = <i>bab-bo</i></p> <p>2. Групи з двох або трьох різних приголосних так, щоб завжди була можливість визначити початок слова grande = <i>gran-de</i> palma = <i>pal-ma</i></p>	<p>1. Групи приголосних, які утворені з b, c, d, f, g, p, t, v + l, r centrale = <i>cen-tra-le</i></p> <p>2. S + приголосні pasta = <i>pa-sta</i></p> <p>3. Групи приголосних, які можуть знаходитися на початку слова aspro = <i>a-spro (sproposito)</i></p> <p>4. Початкова голосна слова, після якої стоїть приголосна. Початкова голосна сама утворює склад і може бути відділена від наступного складу ala = <i>a-la</i></p> <p>5. Групи приголосних gl, gn, sc, ch, sch (digrammi e trigrammi), які стоять після одної або двох голосних lavagna = <i>la-va-gna</i></p> <p>6. В дифтонгах і трифтонгах розділяються тільки голосні, які утворюють iato: ieri = <i>ie-ri</i> paura = <i>pa-u-ra</i></p>

1.4. Fenomeni fonetici di giuntura: elisione, troncamento, raddoppiamento

Фонетичні засоби милозвучності: елізія, усічення, подвоєння

<p>Elisione — випадання ненаголошеного кінцевого голосного у слові перед початковим голосним наступного слова.</p> <p>Графічно позначається знаком апострофа. Елізія обов'язкова для:</p> <ol style="list-style-type: none">1) артиклів lo, la і відповідних артикльованих прикметників l'amore — кохання l'erba — трава nell'aria — в повітрі2) артикля una un'onda — хвиля3) прикметників bello — чудовий, quello — той bell'uomo — чудова людина <p>Елізія факультативна для:</p> <ol style="list-style-type: none">1) артикля gli (з наступним словом, що починається на i) gl'italiani або gli italiani — італійці2) прийменника di d'oro, di oro — золотий4) займенникових прислівників ci, vi перед словами, що починаються на e, i v'era, vi era — існував, знаходився5) прикметників grande — великий, santo — святий grand'amore — велике кохання	<p>Troncamento — випадання ненаголошеного кінцевого голосного в словах (в однині), які закінчуються на l, r, n (рідше m) + ненаголошений o або e перед наступним словом, що починається, як правило, з приголосного.</p> <p>Якщо кінцевому голосному передує подвоєний приголосний l, r, n (m), то слово втрачає останній склад. Знак апострофа не ставиться. В усіченій формі застосовуються:</p> <ol style="list-style-type: none">1) артикль uno (перед початковим голосним наступного слова) un amico — друг2) прикметники alcuno — деякий, nessuno — жоден, buono — хороший, добрий, bello, quello, grande, santo alcun dovere — жодного обов'язку bel paesaggio — чудовий пейзаж3) прикметники tale — такий, подібний, quale — який, котрий, перед голосними та приголосними un tal personaggio — така особа4) звертання signore, титули professore, dottore, ecc. signor Rossi — синьйор Россі professor Martini — професор Мартіні dottor Bianchi — доктор Б'янкі5) слова male, amore, colore, fiore, bene, ecc. в типових висловах mal di testa — головний біль6) дієслова в інфінітиві перед іншими у формі інфінітива, а також у стійких сполученнях voler fare — хотіти щось робити andar via — піти
--	---

Raddoppiamento — подвоєння початкових приголосних.

Початковий приголосний вимовляється як подвоєний після:

1) **parole tronche** (слів з усіченим останнім складом)

Perche' ridi? [per'ke'rriði] — Чому ти смієшся?

2) односкладових слів, які мають звуковий наголос (monosillabi tonici) незалежно від наявності або відсутності графічного наголосу.

é lui [‘ε’lɹui] — це він

ho freddo [‘o’ffreddo] — мені холодно

3) деяких односкладових слів без звукового наголосу (monosillabi atoni) **a,**

e, o, ma, se, tra, fra, che, chi

a Roma [a'rroma] — у Римі

e tu [e'ttu] — і ти

1.5. Accento

Наголос

Accento fònico Звуковий наголос	Accento gràfico Графічний наголос	
	Accento acuto (´) «Гострий» наголос	Accento grave (`) «Важкий» наголос
Має місце при вимові слів	Ставиться над закритими <i>e</i> та <i>o</i> .	Ставиться над голосними <i>a, i</i> та <i>u</i> , а також над відкритими <i>e</i> та <i>o</i> .

За складом, на який падає наголос, розрізняють чотири групи слів:

Parole Слова	Sillaba tonica Наголошений склад	Esempio Приклад		Annotazione Примітка
tronche	останній	virtù	добродієність	застосовується графічний наголос
		città	місто	
piane (85 % італійських слів)	передостанній	amico	товариш	знак наголосу не ставиться
sdruciole	третій від кінця	tavolo	стіл	в підручниках наголос часто позначається крапкою під голосною літерою
bisdruciole	четвертий від кінця	capitono	трапляються	

Графічний наголос застосовується, крім *parole tronche*, в таких випадках:

1) в односкладових словах, які закінчуються на дифтонг (крім *qui* і *qua* — тут)

già — вже

2) у формах 3-ої особи однини дієслів у *passato remoto*

parlò — він казав

3) у формах 1-ої і 3-ої особи однини дієслів у *futuro semplice*

parlerò — я буду говорити, **parlerà** — він буде говорити

4) в деяких словах з метою відрізнити їх від омонімів

dà він дас

da від, з

ché чому

che котрий

è є

e і

là там

la артикль

àncora якір

ancora ще

metà половина

meta ціль, мета

Правила застосування наголосів подані за підручником: F. Sabatini. *La comunicazione e gli usi della lingua*. — Milano: Loescher editore, 1994.